

PAPER DETAILS

TITLE: Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Yer Alan Baris ve Antlasmalar Üzerine Bir
Degerlendirme

AUTHORS: Özgür Aktas

PAGES: 78-107

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/164008>

Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Yer Alan Barış ve Antlaşmalar Üzerine Bir Değerlendirme

A Study into Peaces and Treaties in the History Course Books of Secondary Education

Özgür AKTAŞ¹

Özet: Bu çalışmanın amacı ortaöğretim tarih ders kitaplarında yer alan antlaşma ve barış konularının içeriğinin nasıl düzenlendiğini değerlendirmektir. Araştırmanın yöntemi doküman analizine dayanmaktadır. Bu çalışmada ders kitaplarında anlatılan antlaşmaların anlatılış tarzları tespit edilmiştir. Antlaşmalar iki gruba ayrılarak değerlendirilmiştir. Birincisi doğrudan anlatılan antlaşmalar, ikincisiyse bir parça ya da metin içerisinde anlatılan antlaşmalardır. Ortaöğretim tarih ders kitaplarına bakıldığında antlaşmalar ve barışlar önemli oranda yer tutmaktadır. Tarih ders kitaplarında savaşlar ve antlaşmalar anlatılırken zengin görsellerin kullanıldığı görülmektedir. Bununla beraber antlaşmalar anlatılırken akıl yürütme, tartışma, eleştirel düşünme gibi tekniklerin kullanılmasında eksiklikler olduğu görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük tarih ders kitabında antlaşmalar çoğunlukla doğrudan anlatılmıştır. Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi dersinin programına alınması öğrencilerinde bilmeleri gereken savaşları ve antlaşmaları da fazlasıyla arttırmıştır. Bu antlaşmaların daha iyi anlatılmasının en iyi yolunun konunun öğretimini kolaylaştıracak etkinlik kitaplarının geliştirilmesi olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Antlaşma, Barış, Tarih, Tarih Eğitimi

Abstract: The purpose of the current study was to investigate how the content of the treaties and peace subjects in the history course books of secondary education was arranged. The method of the research based on document analysis. In this study, the styles of giving the treaties told in the course books were determined. The treaties were classified in two groups and analysed. First one was the treaties directly told and the second one was those given in a part or a text. However, treaties are the absolute knowledge written in a style to be taught as shown in history course books. Such activities as discussion, reasoning, using first-hand knowledge, empathizing are used very rarely. In addition, first-hand sources are not used while teaching treaties. It was included in the program onwards in the course book of the Modern Turkish and World History and taught at high schools. In particular, wars and treaties were

¹ Yrd. Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ozgurkafkas@gmail.com.

studied intensively in this book. It is thought that giving more place for the treaties in history course books in a detailed way would not be an easy and useful way. Instead, developing activity books and preparing electronic resources would be some of the best ways to teach treaties to students.

Keywords: War, Treaty, Peace, History, History Education

Giriş

Tarih ders kitapları incelendiğinde devletlerarasında imzalanan anlaşma, antlaşma ve barış tabirlerinin pek çok yerde geçtiği görülmektedir. Anlaşma terimi tüm bağitları kapsamaktadır bu kavram aynı zamanda sözleşme itilâfname anlamına gelmektedir. Misak; yasa anlamına gelir. Mütareke ise silah bırakma anlamında kullanılmıştır (Soysal, 1989: 5). Mütareke savaşan tarafların ateşi belli bir süre için kesmesi, ateşkes- bırakışma olarak da tanımlanmaktadır. Devletler hukuku açısından mütareke ve ateşkes terimleri farklı anlamda da kullanılmıştır. Eyyupoğlu'na (2002) göre mütareke silahların terki anlamına gelirken; ateşkes belli cephede, hatta cephenin ufak kesiminde çarpışan tarafların kısa sürede giderilecek ihtiyaçları için, karşılıklı anlaşma yolu ile savaş eylemlerini geçici olarak durdurmalarıdır. Tarihe bakıldığında Türklerin imzaladığı pek çok antlaşma bulunmaktadır. Soysal'ın (1989) belirttiği gibi her antlaşma pek çok ayrıntı içermektedir. Antlaşmalar tarih eğitiminde önemli bir role sahiptir. Savaşların ruhları barıştan daha çok etkilediği düşünülmektedir. Bununla beraber antlaşmalar da savaşlar kadar önemlidir. Savaş sonrası milletlerarası ekonomi ve kültür yapılarını belirlemektedir. Savaşlardan sonra yapılan antlaşma maddelerini iyi değerlendirmek savaş arası dönemi incelemek ve bir sonraki savaşı anlamak açısından oldukça önemlidir (Dance, 1969: 95). Savaşlardan sonra yapılan antlaşmalarla devletler savaşın ürünlerini toplamaktadır. Antlaşmalar devletler arasında barış dönemi yaratabilecekken, yenilenlere yapılan ağır şartlı antlaşmalar yeni savaşları da tetikleyebilmektedir. Sevr ve Versay Antlaşmaları böyle antlaşmalardır. Zorla imza ettirilen yenik devletlere adeta hayat hakkı tanımayan antlaşmalardır. Antlaşma masalarında diplomatlar ustalıklarını konuşturmaktadır. Lozan Antlaşması'nın maddeleri incelendiğinde tarafların koydukları maddeler âdeta karşı devletin hareket alanını kısıtlamaya yöneliktir (Berike ve Druckman, 1990: 299). Uluslararası barışı korumada devletlerin imzaladıkları antlaşmalara sadık kalmaları oldukça önemlidir. Cicero'ya göre dürüstlük yalnız her devletin değil; aynı zamanda devletlerden oluşmuş büyük

toplumun da temelidir. Aristoteles ise “dürüstlük ortadan kalkarsa, insanlar arasında her türlü ilişkiler de sona erer” demiştir. Bu noktada insanlar arasındaki anlaşmalar da; devletlerin arasındaki anlaşmalar da barışın korunmasında önemli role sahiptir (Grotius, 2011: 376). Tarih ders kitaplarında antlaşma ve anlaşmaların öğretimi hâlâ sorun olarak durmaktadır. Çünkü antlaşma maddeleri öğrencilerin ezberlenmesi gereken listeler halinde sıralanmaktadır. Bununla beraber tarihsel olaylara bakıldığında bazen savaşlar ön plana çıkarken; bazen de savaşlardan ziyade antlaşmalar ön plana çıkmaktadır. Örneğin, Malazgirt Savaşı, Kosova Savaşı, Ankara Savaşı, Preveze Deniz Savaşı gibi savaşlardan sonra yapılan anlaşmalar gölgede kalmıştır ya da bir adla adlandırılmamıştır. Bununla beraber, Edirne Segedin Antlaşması, Küçük Kaynarca Antlaşması, Yaş Antlaşması, Balta Limanı Antlaşması, Zitvatorok Antlaşması gibi antlaşmalar, imzalanmasına neden olan savaşların isimlerini gölgede bırakabilmiştir.

Barış kavramı ise pek çok bilim ve düşünce adamı tarafından değişik ifadelerle tanımlanmıştır. Genel anlamıyla barış (sulh) bir devletin harp hâlinde bulunmadığı durumu ifade eder. Başka bir deyimle, bir devletin harpten evvelki ve barış antlaşmasından sonraki durumunu belirtir. Hukuki tanım olarak “milletler arası sulh birbirine karşı harpte olan devletler arasında dostluk münasebetlerinin yeniden kurulmasıdır (Bayat, 1985: 74). Barış; her bireyin diğer tüm bireylerin haklarını tam olarak kazanması için üzerine düşen tüm sorumluluğu yerine getirmesiyle sağlanan bir durumdur. Barış; çatışmaya ve farklılıklara hoşgörü ve esneklikle tepki verme sürecidir (Schrumpf, Crawford ve Bodine, 2007: 164). Barış, şiddeti önleme hedefini ve sosyal adaleti de içermektedir (Vriens ve Aspeslagh, 1985: 15). Latin dilinde barış “pax” kelimesinin karşılığıdır. Yunan dilinde ise barış, “eirene” olarak ifade edilmektedir (Chatfield, 2001: 11). Barış; Müslümanlığın yanı sıra hem Hristiyanlık hem de Museviliğin değer verdiği kavramlar arasındadır. Yahudilerde barış “shalom” anlamındadır. Birlik ve bütünlüğün simgesidir. Müslümanlarda ise “selam” insanların karşısındakine olan güveninin bir eseridir. Hristiyanlarda barışın anlamı sevgi ve güvendir (Calleja, 1994: 3-4). Barış sadece uluslararası şiddeti engelleme değil, aynı zamanda insanoğlu ve doğa arasındaki uyumu da kapsamaktadır (Wilson, 1985: 203). Barışın tanımında olduğu gibi barışın hangi değerleri barındırması gerektiği konusunda da bilim adamları arasında fikir birliği bulunmamaktadır. Pek çok düşünür basitçe çatışmanın olmadığı ortam olarak tanımlanan “*negatif barış*” ile adaletin

bulunduğu “pozitif barış” tabiri arasında fikir birliğine varamamıştır. Negatif barışın uluslararası sistemin kontrolünde olduğu; pozitif barışın ise eşitlik, iyi bir yaşam, en iyi durum olarak kabul edilmesi gerektiği dile getirilmiştir (Schmid (1968: 223). Kant, bir barış antlaşmasının yeni savaşların bahanesi olabilecek maddeler içermemesi gereğini işaret etmektedir. Antlaşmalar iyi niyet ve açıklık üzerinden yapılmalı, art niyetli hesaplar taşımamalıdır (Akt. Oktay, 2012: 91). Antlaşmalar genellikle savaşların doğurduğu olgudur. Bununla beraber savaş konularının ders kitaplarında anlatılış şekli pek çok ülkede tartışma konusu olmuştur. İngiltere’de yayımlanan bir ders kitabı savaşların algılara göre değiştiğine şöyle örnek vermiştir: “*Rus askerleri zamana göre tarih ders kitaplarında dört gözle yolu beklenen kurtarıcılar olarak da kana susamış intikamcılar olarak da görülebilmektedir*” (Pingel, 2003: 64).

Lutz; Alman tarih ders kitaplarının Birinci Dünya Savaşı’nı fazla eleştirel olarak incelemediklerini belirtmiştir. Almanya’da ders kitaplarıyla ilgili yazılan rapora göre, şöyle ifadeler yer vermişti: *Almanya’nın elleri temizdir. Hiçbir tarih ders kitabı bunun aksini söyleyemez. Almanya, dünya savaşının tek suçlusu değildir* (Lutz, 1929: 279).

Amerika Birleşik Devletleri tarih ders kitaplarında, İkinci Dünya Savaşı’nın ders kitaplarına yansımaları Birinci Dünya Savaşı’na kıyasla daha fazla olmuştur. Amerikan tarih ders kitaplarında barış, demokrasi, insan hakları dünyanın diğer kısmından fazla olarak Amerika Birleşik Devletleri’nin ideali gibi sunulmuştur (Nicholls, 2006: 98).

İngiliz tarih ders kitapları İkinci Dünya Savaşı’nın kazanılmasında ABD’nin rolüne özel bir önem vermiştir. Savaşın kazanılmasında en büyük payın ABD ve Kanada’dan gelen yardımlar olduğunu belirtmiştir. “GCSE Modern History” adlı İngiliz tarih ders kitabı İngiltere’nin zaferine ve “Eksen Devletlerinin” mağlubiyetine on altı sayfa ayırmıştır (Foster ve Nicholls, 2005: 224).

İtalyan tarih ders kitaplarıysa savaşın insanlığın yüksek değerlerine karşı olduğunu dile getirmiştir. İtalyan ders kitaplarında İkinci Dünya Savaşı’ndaki en büyük sorumluluğun Almanlara ait olduğu vurgulanmıştır. Bu tarih ders kitabında anlatılanlara bakılınca “*İtalya ve Japonya, Almanların küçük ortağıdır. Musolini, İtalyan halkının gönlünde ve beyrinde yer edemeyen kandırılmış birisidir*” (Nicholls, 2006: 98).

İsveç ders kitapları ülkelerinin İkinci Dünya Savaşı'ndaki tarafsızlığına vurgu yapmıştır. Bu tarafsızlığın Almanya'nın, Norveç'ten gelen demiri riske atmak istememesi nedeniyle İsveç'e bir müdahaleden kaçınmak istemesinden kaynaklandığı açıklanmaktadır (Nicholls, 2006: 99). "Living History" adlı İsveç tarih ders kitabı, İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın, Japonya'dan daha tehlikeli olduğunu yazmıştır (Foster ve Nicholls, 2005: 230).

Japon tarih ders kitaplarında özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın anlatımı tartışmalı konuların başında gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra "Müttefik Devletler" Japon tarih ders kitaplarının yazımına müdahale etmiştir. Japon tarih ders kitaplarının demokrasiye ve barışa hizmet etmesi gerektiği belirtilmiştir. Japon tarih ders kitaplarında propaganda, militarizm ve imparatorluğun idealleriyle ilgili yazılar yasaklanmıştır. Bu yönde ilk tarih ders kitabı 1946 yılında basılmıştır (Yoshiko ve Hiromitsu, 2000: 99). Fakat 1950 yılına gelindiği zaman Çin Devrimi ve Kore Savaşı nedeniyle ABD; Japon eğitimi üzerindeki baskısını kaldırmak zorunda kalmıştır. Japonya'da sağ partilerin de iktidara gelmesiyle tarih ders kitaplarına eleştiriler yöneltilmeye başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'yla ilgili satırların tarih ders kitaplarından çıkarılması istenmiştir (Yashiko ve Hiramitsu, 2000: 105). 1978 yılında Japonya'da iktidara gelen Liberal Demokrat Parti, ders kitaplarını yeterince ulusal duyguları yansıtamadığı için ders kitabı yazarlarını eleştirmeye başlamıştır. Özellikle tarih ders kitabı yazarı Saburo ile hükümet arasında davalar olmaya başlamıştır. Dava konularından birisiyse Saboro'nun Okinawa Savaşı'nda ordunun sorumsuzluğu sebebiyle yüz altmış bin sivil Japon ve çocuğun öldüğünü yazmasıdır. Hükümet ise bu insanların ordu için kendilerini feda ettiklerini iddia etmiştir. Ulusal duyguların yüksek olduğu Japon toplumunda savaşları anlatmak, Japon devletinin hatalarından bahsetmek bu ülkede tartışmalara yol açabilmektedir (Yoshiko ve Hiramitsu, 2000: 116).

Norveç'te yayımlanan 1914-1945 dönemini ele alan bütün tarih ders kitaplarında İkinci Dünya Savaşı'nın anlatıldığı bölüm sayfa sayısı bakımından büyük farkla ön sırayı almaktadır. Metnin yaklaşık % 30'u savaşın arka planına, gelişimine ve sonuçlarına ayrılmış, Norveç dışındaki olaylara ve Alman işgali altındaki Norveç'e aşağı yukarı eşit ağırlıkta yer verilmiştir. Buna karşılık Doğu ve Orta Avrupa ülkelerinde okutulan ders kitaplarında stratejik meseleler, askeri liderlerin belli yetenekleri ve savaşlarda belirleyici rol oynayan kahramanlık üzerinde daha çok

durulmaktadır. Genelde Polonya, Rusya ve Litvanya’da okutulan ders kitapları her iki savaşın askeri yönlerine daha geniş yer vermiştir (Pingel, 2003: 76).

Farklı ülke kitaplarında farklı şekilde anlatılan savaşlardan birisi de “Kore Savaşı”dır. Amerikan tarihinde “unutulan savaş” adı verilen bu savaşa, ABD, Japonya ve Güney Kore ders kitapları bu savaşın nedenini Çin’in desteklediği Kuzey Kore’nin sebep olduğunu yazmıştır. Çin ders kitaplarına göre ise bu savaşın ABD’nin desteklediği Güney Kore’dir (Lin ve diğerleri, 2009: 226). Çin ders kitapları ABD’nin sadece Kuzey Kore’yi değil, Çin’in bir kısım toprağını da işgal ettiğini yazmıştır. Çin tarih ders kitapları ayrıca Birleşmiş Milletler askerlerinin Çin’in özgürlüğüne kast ettiğini iddia etmiştir (Lin ve diğerleri, 2009: 227). Çin ders kitapları emperyalistlere karşı savaşan askerlerin, ülkelerine zafer ile döndüğünü dile getirmiştir (Lin ve diğerleri, 2009; 227). Güney Kore ders kitapları ise savaşa saldırgan Kuzey Kore’nin neden olduğunu yazmıştır. *“Kuzey Kore, özgürlüklere ve barışa meydan okumuştur.”* Kore Savaşı pek çok Japon için bir anlam ifade etmemesine rağmen, Kuzey Kore’de, Japonya Kore Savaşı’na tam destek veren bir devlet olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle Kuzey Kore ile Japonya arasında da diplomatik ilişki yoktur. Güney Kore tarih ders kitapları bir buçuk milyon çocuğun savaşta yetim kaldığını yazmıştır. ABD ders kitapları ise elli bin Amerikan askerinin savaşta öldüğünü yazarken Çin tarih ders kitapları ise savaşta kayıplarla ilgili bir bilgi vermemiştir (Lin ve diğerleri, 2009: 228). Kore Savaşı; Amerika, Güney Kore ve Çin ders kitaplarında ülkelerin kendi perspektifinden değerlendirilmiştir. Çin ders kitapları Çin ordusunun, Çin ve Kuzey Kore’yi emperyalistlerin saldırısından kurtardığını anlatmıştır. Amerikalılara karşı kahramanca savaşan ve zafer kazanan Çin askerlerine teşekkürlerini dile getirmektedir. Amerikan tarih ders kitapları ise Komünist Kuzey Kore’nin, Sovyetler Birliği’nin desteğiyle Güney Kore’nin topraklarını işgal ettiğini yazmıştır. ABD’nin de haklı olarak BM kararıyla bu işgali engellediğini dile getirmiştir. Güney Kore ders kitapları ise, Güney Koreli askerlerin vatanlarını kahramanca savunduklarını dile getirmiştir (Lin ve diğerleri, 2009: 228).

Makedonya’daki tarih müfredatının üçte birinden fazlası savaşlara ayrılmıştır. Bosna-Hersek ve Hırvatistan’da okutulan ders kitaplarının dörtte biri ile üçte biri savaşlara ayrılmıştır (Pingel, 2003: 77). Bosna Hersek tarih ders kitaplarında tartışmalı konulardan birisi de Kosova Savaşı’dır. Bosna Hersek’te, Bosna, Hırvat ve Sırp’ların kendi dillerinden okutulan tarih ders kitapları mevcuttur. Özellikle Sırp

dilinde yazılan ders kitapları Kosova Savaşı'na özel bir anlam yüklemektedir. Kitaplarda Sultan Murat ve Oğlu Yakup'un öldüğünden bahsedilmektedir. Sırp dilinde yazılmış Bosna Hersek ders kitaplarına göre *Sırp lar korkusuz savaşıdır. Türkler ise savaşıta kurnazdır. Türklerin savaşı adaletsiz ve trajiktir*. Sırp kimliğinin yeniden inşasında Kosova Savaşı önemli yer tutmakta ve Türklere bu savaş nedeniyle ön yargılı yakıştırmalar yapılmaktadır (Alibasic, 2007: 12).

Azerbaycan tarih ders kitaplarında Osmanlı- Akkoyunlu Savaşı ele alınmıştır. Türkiye'de yazılan tarih ders kitaplarında savaşın siyasi yönüne dikkat çekilirken, Azerbaycan tarih ders kitaplarında Sovyet tarihçiliğinin de etkisiyle savaşın ekonomik yönlerine dikkat çekilmiştir. Ayrıca iki ülke arasındaki, "bir millet, iki devlet söylemi" Azerbaycan ders kitaplarında savaş anlatılırken eleştiriye üçüncü bir tarafa yani, Batı dünyasına çekmiştir. Kitaplara göre savaşın kazananı Batı dünyasıdır. Bu savaş aynı zamanda "Kardeş kavgası" olarak tanımlanmıştır (Gürbüz, 2009: 80).

Fransız ders kitapları ise Cezayir'le yaptıkları savaşı ders kitaplarında yazmakta oldukça isteksiz davranmıştır. Fransız tarih ders kitaplarını yazanlar bazı kitaplarda bu savaşa hiç değinmemiştir. Bazı kitaplar ise bu savaşı çatışma olarak öğrencilere aktarmıştır (Copeux, 2003: 45).

Türkiye ve Yunanistan'da yazılan ders kitaplarında da olayların farklı aktarıldığını ve ön yargıların olduğu zamanlar da olmuştur. Yunanistan'ın, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılma süreci ve Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Yunanlıların Anadolu'yu işgal çabaları Türk tarih ders kitaplarında Yunanlılara karşı sert ifadelerin yazılmasına neden olmuştur (Safran ve Ata, 2006: 67). Yunan tarihçiler ise Yunan medeniyetinin, Perslerle savaştan sonra dünyanın saygı duyduğu bir medeniyet yarattığını ve bu medeniyetin Büyük Alexander ile Asya'ya yayıldığını kabul etmektedirler. Yunanlı tarihçilere göre bu medeniyete Fatih Sultan Mehmet son vermiştir. Yunan tarih ders kitabına göre Fatih Sultan Mehmet askerlerine cennetin nimetlerini vadederek İstanbul'u almak için teşvik etmiştir. Türk tarih ders kitapları İstanbul'un alınmasından sonra hiç kimsenin zarar görmediğini yazarken, "Ancient Greece" adlı Yunan tarih ders kitabı otuz iki bin kişinin öldürüldüğünü yazmıştır. Geçmiş yıllardaki tarih ders kitaplarına göre, günümüzde yazılan tarih ders kitaplarında iki toplum birbirine karşı daha yumuşak bir dil kullandığı görülmektedir (Milas, 1991: 28).

Özbaran Türk tarih ders kitaplarının savaş konularına gereğinden fazla yer ayırdığını belirtmiş kullanılan üslubun ise savaşları yücelttiğini dile getirmiştir (Özbaran, 2003: 224). Safran ve Ata Türkiye'nin 1938 yılından itibaren Türkiye'nin tarih ders kitaplarının daha barışçı olması yönünde düzenlenen konferanslara katıldığını dile getirmiştir. Bu yazarlara göre siyasî tarih savaşların yerine antlaşmalar üzerinden anlatılması barışçı tarih anlayışına daha fazla katkı yapacaktır (Safran ve Ata, 2006: 72). Oruç ise milletlerin gelecek kuşaklara öğrettiği değerler arasında savaşların da bulunduğunu dile getirmiştir. Oruç çeşitli ülkelerden örnekler sunarak savaş konularının her toplumda önemli olduğunu ve tarih bilimi içerisinde en öncelikli konu olduğunu dile getirmiştir (Oruç, 2006: 22). Anlatılanlardan yola çıkarak literatürde savaşlarla ilgili pek çok araştırmanın olduğu görülürken antlaşmalarla ilgili araştırmaların eksik olduğu ortadadır. Savaşlar savaş meydanlarında olmasına rağmen ancak antlaşma masalarında sona ermektedir. Savaş meydanında askerler ustalıklarını sergilerken antlaşma masalarında ise diplomatların ustalığının çok önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle savaşlar gibi antlaşmalar da ulusların kaderini derinden etkilemiştir. Bu nedenle antlaşmaların öğretimi ve gelecek kuşaklara anlatılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Yöntem

Çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır, doküman analizi araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyalin analizini kapsamaktadır. Doküman analizi sosyal bilimcilerin çok sık yararlandığı yöntem olarak bilinmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 187). Bu çalışmada yeni programa göre hazırlanan tarih ders kitapları incelenerek antlaşma ve barışlar tespit edilmiştir. Oruç (2002) ilköğretim ikinci kademe ders kitaplarında anlatılan savaşları sınıflandırırken doğrudan anlatılan savaşlar ile bir parça ya da metin içerisinde anlatılan savaşlar diye iki kısımda sınıflama yapmıştır. Bu sınıflamanın uygun olduğu düşüncesiyle Oruç'un (2002) kullandığı teknik ortaöğretim tarih ders kitaplarında antlaşmaların incelenmesinde kullanılmıştır. Böylece antlaşmalar iki gruba ayrılarak değerlendirilmiştir. Birincisi doğrudan anlatılan antlaşmalar ikincisi ise bir parça ya da metin içerisinde anlatılan antlaşmalardır.

Problem Durumu

Ortaöğretim tarih ders kitaplarında antlaşmalar ve barışlar nasıl anlatılmıştır, bu antlaşma ve barışların önemli noktaları nedir?

Alt Problemler

- 1- Dokuzuncu sınıf tarih ders kitabında hangi antlaşmalar anlatılmıştır ve bu antlaşmaların önemli noktaları nedir?
- 2- Onuncu sınıf tarih ders kitabında hangi antlaşmalar anlatılmıştır ve bu antlaşmaların önemli noktaları nedir?
- 3- Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük ders kitabında hangi antlaşmalar anlatılmıştır ve bu antlaşmaların önemli noktaları nedir?
- 4- Çağdaş Türk Ve Dünya Tarihi ders kitabında hangi antlaşmalar anlatılmıştır ve bu antlaşmaların önemli noktaları nedir?

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde ortaöğretim tarih ders kitaplarında anlatılan barış ve antlaşmalar tespit edilecektir. Bu antlaşmaların tarihsel önemine yönelik bilgiler de verilecektir.

Dokuzuncu sınıf tarih ders kitabında hangi antlaşmalar anlatılmıştır ve bu antlaşmaların önemli noktaları nelerdir?

Şekil 1. Dokuzuncu Sınıf Tarih Ders Kitabında Doğrudan Anlatılan Antlaşmalar ve Barışlar

1. Margos Antlaşması (434)2. Medine Sözleşmesi (622)3. Hudeybiye Barışı (628)

Şekil 1'e bakıldığında bu antlaşmaların ikisinin İslam tarihiyle birisinin ise Türk tarihi ile ilgili olduğu görülmektedir. Margos Antlaşması anlatılırken Avrupa Hun Hükümdarı Attila'nın resmine de yer verilmiştir (Okur ve diğerleri, 2010: 81). Dokuzuncu sınıf tarih ders kitabında Hudeybiye Barışı'nın yapıldığı yer resimde gösterilmiştir (Okur ve diğerleri, 2010: 113).

Şekil 2. Dokuzuncu Sınıf Tarih Ders Kitabında Bir Parça ya da Bir Metin İçerisinde Anlatılan Antlaşmalar ve Barışlar

1. Kadeş Antlaşması (MÖ 1280)
2. Anatlios(Anatolyus) Barışı (477)
3. Hazar Barış Çağı (630-968)
4. Hz Ömer Kudüs Patriği (Sofroius) Anlaşması (637)
5. Alâadin Keykubad Ögeday Barışı (1231)
6. Sultan Mesud Bizans İmparatoru Antlaşması (1146)

Şekil 2’de görüldüğü gibi dokuzuncu sınıf tarih ders kitabında bir parça ya da metin içerisinde yedi barış antlaşması anlatılmaktadır. Kadeş Barış Antlaşması tarihte ilk yazılı barış antlaşması olarak bilinmektedir. Bu antlaşma bir saldırmazlık sözleşmesidir, ayrıca karşılıklı askeri yardım ve kaçak iadesi maddelerini içermektedir. Bu antlaşma iki büyük devlet arasında yapılan muahedelerin tarihteki ilk örneğidir. Antlaşmanın başında imza koyan kralların adları ve soyağaçları ile daha önceki dostluk ilişkileri yer almaktadır. Son bölümünde ise Mısır ve Hitit tanrıları tanık olarak çağrılmakta, antlaşmayı bozacak olana lanet, koruyacak olana mutluluk dilenmektedir (Akurgal, 2002: 98). “Hazar Barış Çağı” diye ifade edilen dönem ise Hazar Devleti’nin barışçı ve hoşgörülü bir siyaset izlediğinin en açık kanıtıdır. Anatolios Barışı, Attila ile Doğu Roma İmparatorluğu arasında imzalanmış, Bizans’ın ödemesi gereken vergi miktarı üç katına çıkarılmıştır (Okur ve diğerleri, 2010: 82). Dokuzuncu sınıf tarih ders kitabında Hz Ömer’in Kudüs Patriği Sofronius’la anlaşma yaptığı bilgisini vermiştir. Bu anlaşma Hz Ömer’in Kudüs’te yaşayan Hristiyanlara can güvenliği verdiğinin ve onlara duyduğu bir saygının işareti olduğu dile getirilmiştir (Okur ve diğerleri, 2010: 117). Bizans imparatorluğu ile sultan Mesud arasında yapılan savaşı Sultan Mesud kazanmıştır. Ancak Haçlı Ordusu’nun Anadolu’ya doğru geldiğini öğrenen Sultan Mesud Bizans İmparatoru ile antlaşma imzalamak zorunda kalmıştır. Bu antlaşma ile Antalya ve çevresindeki bazı yerler Bizans’a bırakılmıştır (Okur ve diğerleri, 2010: 171). Sultan Mesud’la anlaşma yapan Bizans İmparatoru Manuel Komnenos Haçlılar tarafından Türklerle ittifak kurarak Haçlılara ihanet etmekle suçlanmıştır (Çimen ve Gögebakan, 2013: 123). Alâeddin Keykubad Moğolların Doğu Anadolu üzerinden Sivas’a ilerlediğini görünce Moğol Hanı Ögeday’a elçi göndererek barış yapmıştır (Okur ve diğerleri, 2010: 180).

Onuncu sınıf tarih ders kitabında hangi antlaşmalar anlatılmıştır ve bu antlaşmaların önemli noktaları nelerdir?

Şekil 3. Onuncu Sınıf Tarih Ders Kitabında Doğrudan Anlatılan Antlaşmalar ve Barışlar

1. Edirne Segedin Antlaşması (1444)
2. İstanbul Antlaşması (1533)
3. Amasya Antlaşması (1555)
4. Karlofça Antlaşması (1699)
5. Bahçesaray (Çehrin) Antlaşması (1681)
6. İstanbul Antlaşması (1700)
7. Pasarofça Antlaşması (1718)
8. Küçük Kaynarca Antlaşması (1774)
9. Bükreş Antlaşması (1812)
10. Kütahya Antlaşması (1833)
11. Balta Limanı Antlaşması (1838)
12. Londra Antlaşması (1840)
13. Londra Boğazlar Sözleşmesi (1841)
14. Paris Antlaşması (1856)
15. Atina Antlaşması (1913)
16. Birinci Dünya Savaşı'nı Bitiren Antlaşmalar (1918-1920)

Şekil 3'te görüldüğü gibi tarih 10 ders kitabında Osmanlı Devleti'nin yaptığı antlaşmalar yer almaktadır. Ancak Osmanlı Devleti'nin yaptığı savaşları düşünüldüğü zaman yapılan antlaşmalar savaşlara oranla oldukça azdır. Bunun nedenleri arasında bazı savaşlardan sonra antlaşmaların olmaması bazen de yapılan fetihler sonucu fethedilen topraklarda devletin ortadan kalkması nedeniyle antlaşma yapılacak bir devletin olmamasıdır. Bu durum özellikle kuruluş ve yükseliş döneminde görülmektedir. Buna karşılık duraklama ve gerileme devrinde ise savaşlar kadar antlaşmalar da dikkat çekmektedir. Duraklama devrindeki antlaşmalar genellikle Avusturya ile yapılmasına karşı Osmanlı Devleti'nin dağılma döneminde genellikle antlaşmaların Rusya ile yapıldığı görülmektedir.

Tarihte Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yapılan ilk anlaşma 1681 Bahçesaray Antlaşması'dır. Bu antlaşma on iki maddeden oluşmuş ve yirmi yıl geçerli olmuştur (Akgün, 2003: 46). Küçük Kaynarca Antlaşması Kırım'ın Osmanlı hâkimiyetinden çıktığı antlaşma olarak dikkat çekmektedir. Onuncu sınıf tarih ders kitabında Osmanlı Devleti'nin Kırım'ı kaybetmesinden sonra devletin kaybettiği toprakları gösteren bir haritaya yer verilmiştir. Öğrencilerden Kırım Savaşı'nın hangi maddelerinin Osmanlı Devleti'nin geleceğini şekillendirdiği sorusunu cevaplamaları istenmiştir (Cazgır ve Diğerleri, 2010: 131).

Karlofça Antlaşması, Osmanlı Devleti'nin ilk büyük toprak kaybıyla sona eren antlaşması olarak bilinirken Pasarofça Antlaşması'yla devletin elde kalan topraklarını koruma politikasına girdiği görülmektedir. Tarih ders kitabında Karlofça Antlaşması'yla (1699) Osmanlı Devleti'nin kaybettiği yerler harita üzerinde gösterilmiştir (Cazgır ve diğerleri, 2010: 110). Pasarofça Antlaşması Osmanlı Devleti'nin Batı bilim ve tekniğinde yararlanmak gerektiğini göstermiştir. Osmanlı Devleti özellikle ordu, donanma ve hekimlik konularında modernleşmeye ağırlık vermiştir (Kazancıgil, 1995: 5).

Onuncu sınıf tarih ders kitabında Birinci Dünya Savaşı'nı bitiren antlaşmalar verilerek bu antlaşmaların önemli maddeleri yazılmıştır. Brest-Litowsk Antlaşması, Versailles Antlaşması, St. Germain Antlaşması, Neuilly Antlaşması, Trianon Antlaşması, Sevres Antlaşması olmak üzere altı antlaşmanın önemli maddeleri verilmiştir (Cazgır ve diğerleri, 2010: 27). Brest Litowsk Barışı; 1771 Prut ve 1856 Paris Muahedesi'nden sonra ilk defa Rusya'ya karşı bir zafer vesikası niteliğindedir. Bu barış ile Türkiye, Doğu Anadolu'da Rus işgali altındaki sahayı ele geçirmekten başka "Elviye-i Selâse"yi de geri almak imkânını bulmuştur. Türk askerleri çok geçmeden (Elviye-i Selâse) Kars, Ardahan ve Batum'a girerek 1877 öncesi sınıra varmıştır. Yapılan referandumla bu üç sancak Türkiye'ye bağlanmıştır. Bu anlaşma müzakereleri sırasında Türk heyeti Rusya'daki Türklerin ve Müslümanların haklarının tanınmasıyla ilgili maddeler koymak istemiştir. Ancak bu isteğe hem Ruslar hem de Almanlar karşı çıkmıştır. Yine de Türk heyeti bu yönde bazı maddeleri koydurmayı başaramamıştır. Rusya Müslümanlarından Türkiye'ye göç edecekler Sovyetler bir sorun çıkaramayacaktır. Bu suretle Sovyet hükümeti bir dereceye kadar Türkiye'nin Rusya'daki Müslümanlarla ilgilenmesini kabul etmiştir (Kurat, 1970: 384). Sevr Antlaşması Türklerin mücadelesi sonucu hayata geçirilememiştir. Versay Barışı ise Avrupa kıtasının çökmesine yol açacak bir savaşı bitirirken başka bir savaşın tohumlarını da atacaktır. 16 Mart 1935 tarihinde Hitler Versay Anlaşması'nı yok sayarak mecburî askerlik kararı almıştır (Gürün, 2010: 143).

Şekil 4. Onuncu Sınıf Tarih Ders Kitabında Bir Metin ya da Bir Parça İçerisinde Anlatılan Antlaşmalar ve Barışlar

1. Kosova Savaşı Antlaşması (1389)	15. Aynalıkavak Tehkihnamesi (1771)
2. Nigbolu Zaferi Antlaşması (1396)	16. Amerikan Bağımsızlık Bildirisi (1776)
3. Osmanlı Bizans Antlaşması (1400)	17. Zıştovi Antlaşması (1791)
4. Osmanlı Venedik Antlaşması (1479)	18. El Ariş Antlaşması (1801)
5. Zitvatorok Antlaşması (1606)	19. Paris Antlaşması (1802)
6. Nasuh Paşa Antlaşması (1612)	20. Tilsit Antlaşması (1807)
7. Serav Antlaşması (1618)	21. Bükreş Antlaşması (1812)
8. Kasrı Şirin Antlaşması (1639)	22. Meternik Sistemi (1815)
9. Westphalia Barışı (1648)	23. Viyana Kongresi (1815)
10. Prut Antlaşması (1711)	24. Edirne Antlaşması (1829)
11. İstanbul Antlaşması (1724)	25. Ayestefanos Antlaşması (1878)
12. Ahmet Paşa Antlaşması (1732)	26. Berlin Antlaşması (1878)
13. Belgrad Antlaşması (1739)	27. İstanbul Antlaşması (1913)
14. Karden Antlaşması (1746)	

Şekil 4'e bakıldığında Osmanlı Devleti'nin hem kazançlı çıktığı hem de zarara uğradığı antlaşmalar da görülmektedir. Birinci Kosova Savaşı ve sonrasında yapılan antlaşma hem Türk tarihi açısından hem de Sırp tarihi açısından önem taşımaktadır. Türk psikolog Vamık Volkan'a göre Sırp, Kosova yenilgisinin acısını hiçbir zaman unutmamıştır. Sırp bu yenilgisinin acısını Müslüman Boşnak ve Arnavutlara yaşatarak Osmanlılardan intikam almaya çalışmıştır (Volkan, 1996: 118).

Zitvatorok Antlaşması ise Osmanlı Devleti'nin Avusturya karşısında üstünlüğüne son verilen antlaşmadır. Bu antlaşmanın ilk maddesinde iki hükümdarın artık eşit olduğu kabul edilmiştir (Emecen, 2010: 292). Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında imzalanan Zıştovi Barışı'nın özel bir yeri vardır. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu arasındaki son antlaşma olmuştur (Beydilli, 1999: 71). Karlofça Antlaşması'ndan itibaren Rusya ile ittifak yapan Avusturya- Macaristan İmparatorluğu, Osmanlı Devleti'ne büyük zarar vermiştir. 1699 Karlofça, 1718 Pasarofça ve 1739 Belgrad Antlaşmaları Osmanlıların nihai ve geri dönülemez çöküşünü de hazırlamıştır. Ortaylı'ya (2013) göre Karlofça Antlaşması'nda Osmanlı diplomasisi başarılı hamleler yapmıştır. Sefaretleri olmayan imparatorluk, reisülküttabın yönetiminde Avrupalılarla diplomatik beceri gösteren bir temas sağlamıştır. Ancak Rusların Balkanlarda Slavlara yönelik politikası Avusturya'yı tedirgin etmeye başlamıştır. Zıştovi Antlaşması ile Avusturya ile Osmanlı Devleti'nin kader birliği yapmak zorunda kaldığı göze çarpmaktadır. Bu tarihten sonra artık Avusturya-Macaristan İmparatorluğu için Rus Çarı Osmanlı

Sultan'ından tehlikeli kabul edilmiştir (Wheatcroft, 2008: 282) Bu durum iki Devletin Birinci Dünya Savaşı'nda yapacağı ittifakın da temelini oluşturmuştur. 1683 Viyana Kuşatması yüzyıllar boyunca Batıya karşı Doğu'nun; Müslümanlara karşı Hristiyanların sürekli mücadelesine ilham veren bir metafor haline gelmiştir (Wheatcroft, 2008: 288). İlave edilmesi gereken başka bir husus ise Osmanlı Devleti'yle mücadele eden Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun bir üyesi ise Almanya'dır. Bu nedenle iddia edilen tarihi Türk-Alman dostluğu temelsiz bir kavramdır (Ortaylı, 2013: 169). Nasuh Paşa, Serav ve Kasrı Şirin Antlaşmaları ise İran'la yapılan ve uzun süre Doğu sınırına barışı getirmiş olan antlaşmalardır. Westphalia Barışı 1618-1648 yılları arasındaki "Otuz Yıl Savaşları"na son vermiştir. Westphalia Barışı imzalanırken üzerinde anlaşılan maddeler bağımsız ulus devletlerinin temeli sayılan doktrinleri içermesi bakımından önemli görülmektedir. Üye devletlerin izni olmadan imparator vergi ve asker toplayamayacak, kanun koyamayacak ve savaş ilan edemeyecekti. Volter bu durumu şöyle tanımlamıştır: "Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu artık ne kutsal, ne Romalı, ne de imparatorluktur. Westphalia Barışı, her hükümdara kendi devletinin dinini belirleme hakkı vermiştir. Bu barış Avrupa'da savaşı ortadan kaldıramamış ancak yoğunluğunu azaltmıştır (Josepf, Nye and Welch, 2011: 105).

1815 Viyana Kongresi ise Rusya, İngiltere, Avusturya ve Prusya'nın İmparatorlukları Fransız Devrimi'nin etkilerinden korumak için yaptıkları anlaşmadır. Bu anlaşma tarihe Avrupa'nın çifte standart uygulaması olarak geçmiştir. Çünkü bu devletler kendi monarşik yapılarını korumak için isyanları bastırtırken Osmanlı Devleti'ne karşı Yunan İsyanı'nı ise desteklemiştir. Ders kitabında Viyana Kongresi'ni gösteren temsili bir resme de yer verilmiştir (Cazgır ve diğerleri, 2010: 161). Edirne ve Berlin Antlaşmaları ise Rusya ile yapılan ağır şartlı antlaşmalardır. Onuncu sınıf ders kitabında Berlin Antlaşması'yla ilgili olarak bir temsili resim de vardır. Ayrıca Berlin Antlaşması'ndan sonra Osmanlı Devleti'nin Batı sınırlarını gösteren bir haritaya yer verilmiştir. Yine bu antlaşmayla ilgili olarak bir tablo verilerek Ayastafenos ve Berlin Antlaşmaları arasındaki farkların yazılması istenmiştir (Cazgır ve diğerleri, 2010:178). Berlin Antlaşması'yla Ayestafanos'taki toprak kayıpları azalmıştır ama yine de kayıplar çok ağırdır. Osmanlı Devleti'nin İngiltere'ye bıraktığı Kıbrıs dâhil Bulgaristan'a, Romanya'ya, Sırbistan'a Avusturya'ya, Yunanistan'a, Rusya'ya ve İran'a kaybettiği toprak 212.450 km², nüfus ise 5 milyon 455 bindir. Osmanlı,

Avrupa'daki topraklarının beşte ikisini kaybetmiştir (Akyol, 2013: 27). Berlin Antlaşması'nın Makedonya'da Hristiyanlar lehine reform yapmasını öngören maddeleri Balkanlarda milliyetçilik hareketlerini ateşlemiştir. Bu madde Tuna vilayeti gibi Balkanlar'ı da Müslümanlardan arındırma ümidini körüklemiştir (Akyol, 2013: 27).

Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük tarih ders kitabında hangi antlaşmalar anlatılmıştır ve bu antlaşmaların önemli noktaları nelerdir?

Şekil 5. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Tarih Ders Kitabında Doğrudan Anlatılan Antlaşmalar ve Barışlar

1. Mondros Ateşkes Anlaşması(1918)
2. Paris Barış Konferansı (1919)
3. Sevr Barış Antlaşması (1920)
4. Londra Konferansı (1921)
5. Türk-Afgan Dostluk Antlaşması (1921)
6. Moskova Anlaşması (1921)
7. Kars Anlaşması (1921)
8. Ankara Antlaşması (1921)
9. Mudanya Ateşkes Görüşmeleri ve Antlaşmanın İmzalanması (1922)
10. Lozan Barış Antlaşması (1923)
11. Locarno Antlaşması (1925)
12. Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne Girmesi (1932)
13. Balkan Antantı (1934)
14. Montrö (montreux) Boğazlar Sözleşmesi (1936)
15. Sadabat Paktı (1937)
16. Hatay Sorunu ve Hatay'ın Anavatana Katılması (1939)

Şekil 5'e bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve devletin kendisini sağlamlaştırma çabalarını görülmektedir. Mondros Ateşkes Anlaşması ile ilgili olarak ise bazı maddelerin öğrencilerden okuyup yorumlamaları istenmiştir. Yine ders kitabında Mondros Ateşkes anlaşmasından sonra Osmanlı Devleti'nin sınırları gösterilerek farklı renklerle işgal devletlerinin işgal ettikleri sahalar gösterilmiştir (Komisyon, 2010: 24).

Bu antlaşmalardan en fazla Türkiye'yi şekillendiren antlaşma Lozan Antlaşması'dır. Bu antlaşmaya ilişkin İsmet Paşa ve diğer delegelerin resimleri verilmiştir (Komisyon, 2010: 73). Bunun yanında Lozan Antlaşması; gerek imzalandığı dönemde gerekse günümüzde tartışmalı konulardan birisidir. Tarih ders kitabı yazarları bu tartışmalı konulara girmemiştir. Genel olarak Türk tarihçileri bu antlaşmayı başarılı bulurken Türkiye'nin savaşta kazandığı bazı avantajları bu antlaşmayla kaybettiğini düşünenler de vardır (Akyol, 2008: 376).

Şekil 6. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Tarih Ders Kitabında Bir Parça ya da Metin İçerisinde Anlatılan Antlaşmalar ve Barışlar

1. Gümrü Antlaşması (1920) 2. Türk- Sovyet Tarafsızlık ve Saldırmazlık Antlaşması (1925) 3. Türk- Sovyet Ticaret ve Seyrisefain Antlaşması (1927)

Şekil 6'dan da anlaşılabilceği gibi Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında dolaylı olarak üç antlaşma anlatılmıştır. Gümrü Antlaşması, Büyük Millet Meclisi ile Ermenistan arasında imzalanmıştır. Bu anlaşmaya Bolşevikler engel olmaya çalışmıştır. Bu anlaşma yeni Türk Devleti'nin ilk siyasî antlaşmasıdır. Mondros Mütarekesi'nin geçersizliği ilk kez kanıtlanmıştır. 1920 Sevr Barış Antlaşması'nın geçersizliği de kanıtlanmıştır. Kars, Türkiye'ye bırakılmış Nahcivan'ın bölgesi geçici olarak Türk koruyuculuğuna terk olunmuştur. Ermeniler, Türklerden aldıkları bütün yerleri geri vermiştir. Ermenistan çizilen sınırın Türk tarafında hiçbir yerde Ermeni çoğunluk olmadığını kabul etmiştir (Yılmaz, 2001:108).

Bir parça ya da metin içerisinde anlatılan antlaşmalar içerisinde Sovyetler Birliği ile imzalanan antlaşmalar görülmektedir. Bu antlaşmalar ile iki devlet kendisini Batı dünyası karşısında güvenceye almayı hedeflemektedir. 1924 yılında Lenin'in ölmesiyle Rusya'da Zinovev-Kamanev ikilisi Stalin'e karşı mücadeleye başlamıştır. 1926 yılının sonunda hem bu ikili hem de Troçki Politbüro'dan ihraç edilmiştir. Türkiye ise Lozan'dan sonra Musul meselesi için İngiltere ile Suriye sınırı için Fransa ile nüfus mübadelesi içinse Yunanistan'la müzakerelere başlamıştır. İki ülkedeki bu problemler yakınlaşmayı sağlamıştır. Sovyet-Türk anlaşmasını engellemek için İngiltere çaba harcamıştır. 1925 anlaşması üç maddeden oluşmaktadır. Süresi ise üç yıl olarak belirlenmiştir. 1925 anlaşması sadece Türkiye'nin değil aynı zamanda Sovyet Rusya'nın da imzaladığı ilk saldırmazlık ve tarafsızlık antlaşmasıdır (Gürün, 2010: 117). Rus Dışişleri Bakanı Molotov 1945 tarihinde Türk büyükelçisine verdiği metinde İkinci Dünya Savaşı nedeniyle bu antlaşmanın artık yeni şartlara uymadığını ve feshedilmesi gerektiğini ilan etmiştir (Gürün, 2010: 277).

Çağdaş Türk Ve Dünya Tarihi ders kitabında hangi antlaşmalar anlatılmıştır ve bu antlaşmaların önemli noktaları nelerdir?

Şekil 7. Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi Ders Kitabında Doğrudan Anlatılan Antlaşmalar ve Barışlar

1. Paris Barış Konferansı (1919)
2. Milletler Cemiyeti Yasası (1919)
3. Balkan Antantı (1934)
4. Montrö Boğazlar Sözleşmesi (1936)
5. Sadabat Paktı (1937)
6. Bandung Konferansı (1955)
7. Belgrad Konferansı (1955)
8. Roma Antlaşması (1957)
9. Nükleer Silahların Sınırlandırılması Görüşmesi (Helsinki Nihai senedi) (1975)
10. Camp David Anlaşmaları (1978)

Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi kitabı 1950'den sonraki dönemi anlatan ilk tarih ders kitabıdır. Şekil 7'den görüldüğü gibi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yapılan antlaşmalar ve konferanslar bu ders kitabına yansımıştır. Soğuk Savaş nedeniyle ABD ve Sovyetler Birliği arasında mücadeleler yaşanmıştır. Bu mücadeleler nedeniyle yapılan antlaşmalar ve konferansları da tarih ders kitabında görmek mümkündür. Ayrıca Araplarla-İsrail Devleti arasında yapılan görüşmeler de yine Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi ders kitabında önemli ölçüde yer bulmuştur.

Paris Barış Konferansı ile ilgili olarak İngiltere, İtalya, Fransa ve ABD başkanlarının resimlerinin verildiği görülmektedir (Okur ve diğerleri, 2010: 5). Birinci Dünya Savaşı'nı bitiren antlaşmaların (Versay, Sen Jermen, Triyanon, Nöyyi ve Sevr) bazı maddeleri, verilerek bu maddeler sınırlar, ekonomik, askeri ve siyasi açıdan kısaca değerlendirilmiştir (Okur ve diğerleri, 2010:9). Bandung ve Belgrad Konferansı ve alınan kararlar ise Soğuk savaşa, sömürgeciliğe karşı olan tepkiler dile getirilmiştir. Dünyada barışın sağlanmasının önemine değinilmiştir (Okur ve diğerleri, 2010: 132-133). Helsinki Nihai Senedi Doğu Avrupa ülkeleri ile Batı Avrupa ülkeleri arasındaki yumuşama için önemli bir adımdır (Okur ve diğerleri, 2010: 123).

Balkan Antantı, Sadabat Paktı ve Montrö Antlaşması Türkiye'nin katıldığı antlaşmalardır. Balkan Antantı'nın imza töreninde Türk temsilcisi Tefik Rüştü Aras'ın da bir resmi verilmiştir (Okur ve diğerleri, 2010: 34). Montrö Sözleşmesi Türkiye ve Sovyet Rusya'yı memnun etmiştir. Çünkü Lozan Boğazlar Sözleşmesi İngiltere'nin çıkarlarını korumakla beraber Türkiye ve Sovyetler Birliği tarafından çekince ile

karşılanmıştır. Türkiye bu yeni sözleşme ile Karadeniz ile Akdeniz arasındaki güç mücadelesinde tekrar söz sahibi olmuştur. Dolayısıyla muhtemel bir savaş durumunda taraflar açısından Türkiye'nin dostluğunu kazanmak önemli hale gelmiştir (Akgün, 2003: 64).

On ikinci sınıf tarih ders kitabında Sadabat Paktı anlatılırken Atatürk ve Irak Kralı Faysal'ın da bir arada olduğu resim verilmiştir (Okur ve diğerleri, 2010: 36). Tarih ders kitabında Helsinki Konferansı'na ilişkin toplantıdan bir resim sunulmuştur. Camp David Anlaşmaları ise Mısır'ın Arap dünyasında kopuşuna işaret etmektedir. Bu anlaşma ile Enver Sedat, Jimmy Carter ve Menahem Begin'in resimlerine yer verilmiştir (Okur ve diğerleri, 2010: 123). Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi kitabında anlaşmalar açıklanırken tarihçilerin eserlerinden aktarmalar yapılmıştır.

Şekil 8. Çağdaş Türk Ve Dünya Tarihi Ders Kitabında Bir Parça ya da Metin İçerisinde Anlatılan Antlaşmalar ve Barışlar

1. Uşi Antlaşması (1912)
2. 1922 Washington Deniz Silahsızlandırma Konferansı (1922)
3. Lacarno Antlaşması (1925)
4. Briand-Kellog Paktı (1928)
5. Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne Girişi (1932)
6. Washington Antlaşması (1934)
7. Yalta Konferansı (1945)
8. Postdam Konferansı (1945)
9. San Francisco Barış Antlaşması (1951)
10. Londra Antlaşması (1959)
11. Vietnam Barışı (1973)
12. Sina Antlaşması (1974)

Şekil 8'e bakıldığında Türkiye ile doğrudan ilgili olarak Uşi Antlaşması görülmektedir. Briand-Kellogg Paktı'nın imza töreni ile ilgili bir resim tarih ders kitabında verilmiştir (Okur ve diğerleri, 2010: 23).

Savaşın millî bir siyaset aracı olarak kullanılmamasını öngören ve 27 Ağustos 1928 yılında imzalanan Briand-Kellog Paktı'na Türkiye ve Rusya'da davet edilmiştir. Rusya 31 Ağustos 1928'de Türkiye ise 8 Eylül 1928 yılında bu pakta katılmıştır. Rusya bu teşebbüsün bir an önce hayata geçebilmesi için 1929 tarihinde Polonya, Romanya, Letonya, Estonya ve Rusya arasında imzalan bir protokolle Litvinov Paktı kurulmuştur. Türkiye bu 1929 yılında bu protokole de katılmıştır (Gürün, 2010: 123).

1959 yılında yapılan Londra Antlaşması doğrultusunda Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur ve Londra Antlaşmasının imza törenine ilişkin bir resim de verilmiştir

(Okur ve diğeri, 2010: 149). On ikinci sınıf tarih ders kitabında Türk ordusu ve dünya barışı adlı bölümünde ise Türk ordusunun dünya barışına katkı sağlamak için NATO ve BM bünyesinde çeşitli bölgelere asker gönderme eyleminden bahsedilmektedir. Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi kitabında en sık verilen anlaşmalar arasında silahlı savaşla ilgili anlaşmalar da gelmektedir. On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren bazı antlaşmalar ile savaş, silahlı çatışmalar ve silahlanmayı temel kuralları belirlenmeye çalışılmıştır (akt. Yılmaz, 2010: 178). Birinci Dünya Savaşı'nın getirdiği yıkım devletlerin silahlarının azaltılması çabalarını da gündeme getirmiştir. Wilson ilkelerinin dördüncü maddesi "silahsızlanmaya" vurgu yapmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra galip devletler Almanya, Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan'la silahlarını attırmamalarıyla ilgili anlaşmalar imzalamıştır. İlk silahsızlanma konferansı ise "Washington Deniz Silahlanma Konferansı"dır. Bu anlaşma ile devletler yapacakları büyük tonajlı gemileri sınırlandıracaklarına dair söz vermiştir (Armaoğlu, 1984: 219). 29 Ağustos 1928 yılında Briand-Kellogg Paketi dokuz devlet arasında imzalanmıştır. Bu anlaşma ile taraflar savaş millî politikalarına alet edemeyeceklerine, savaştan vazgeçtikleri ve bütün anlaşmazlıklar için daima barışçı yöntemleri kullanacaklarını dile getirmiştir (Armaoğlu, 1984: 22). 1932 yılında Milletler Cemiyeti'nin çağrısıyla silahsızlanma mütarekesi kabul edilmiştir. 1932 yılında ise Cenevre'de Silahsızlanma Konferansı düzenlemiştir. Ancak Almanya ve Japonya'nın faaliyetleri silahsızlanma girişimlerini boşa çıkarmıştır (Armaoğlu, 1984: 226).

Barışı koruma operasyonlarında ise Türkiye Birleşmiş Milletler başta olmak üzere diğer uluslararası örgütlerle beraber hareket etmiştir. BM tarafından ilk barışı koruma operasyonu 1948 yılında Arap-İsrail anlaşmazlığı için Filistin'de gerçekleştirilmiştir. Bunu Hindistan ile Pakistan arasındaki anlaşmazlık izlemiştir. Barışı koruma operasyonlarının üçte biri Afrika'da gerçekleştirilmiştir. Operasyonlarda Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki çatışmalar da etkili olmuştur (Yalçınkaya, 2008: 226).

Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi kitabı antlaşmaları anlatılırken fotoğraflardan çok fazla yararlanılmıştır. Bu kitapta yer alan anlaşmalar ayrıca küresel dünyada bir devletle ilgili sorunların diğer devletleri de ilgilendirdiğini gösteren anlaşmalardır. Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi kitabında savaş ve anlaşmaları anlatırken resimlere, fotoğraflara, gazete haberlerine, haritalara, istatistiklere, akademik kitaplardan alıntılara sık sık başvurulmuştur.

Tartışma ve Sonuç

Tarih ders kitaplarına bakıldığında savaşların ve antlaşmaların önemli ölçüde yer aldığı görülmektedir. Kimi görüşlere göre ise savaş konuları tarih ders kitaplarında ağırlıklı yer kaplamakta ve bu durum barışçı tarih anlayışına zarar vermektedir. Bu görüşlere göre savaşlar tarih ders kitaplarından ya çıkarılmalı ya da kapsamı oldukça azaltılmalıdır.

Savaşların ve imzalanan antlaşmaların tarih kitaplarından çıkarılması doğru olmadığı gibi mümkün de değildir. Savaşları görmezden gelmek ya da gelecek kuşaklara aktarmamak tarihsel gerçeklikle bağdaşmamaktadır. Bu nedenle savaş konularının aktarımına yoğunlaşmak gerekmektedir. Savaş ve antlaşma konuları aktarılırken kullanılan dil ve üslup önemlidir. Kullanılan dil ve üslup kırıncı, yaralayıcı olmamalıdır. Bu anlatılanlara ek olarak antlaşma ve antlaşmalar savaşlardan sonra ulusların ve orduların emeklerini almaları açısından önemlidir. Savaşlarda başarı kazanmak kadar antlaşma masalarında da zafer kazanmak önemlidir. Bu gerçek savaşlar kadar antlaşmaların da tarihsel açıdan önemli olduğunu göstermektedir. Bu nedenle savaşların öğretimi gibi antlaşmaların öğretimi de tarihsel açıdan büyük önem taşımaktadır.

Tarih ders kitaplarına bakıldığında antlaşmalar genellikle önemli görülen maddeleri ile aktarılmıştır. Bunun yanında antlaşmaların anlatımında genellikle maddelerinin sıralandığı görülmektedir, antlaşmaların imzalandığı yerlerin temsili resimleri de görülebilmektedir. Antlaşmaları anlatırken kullanılan başka bir yöntem ise harita verilerek değişen sınırların karşılaştırılması istenmektedir. Ortaöğretim tarih ders kitaplarında antlaşma maddelerinin ülkenin geleceğini nasıl etkileyeceğine dair soruları görmek de mümkündür. Ortaöğretim tarih ders kitapların bakıldığında kitapların görsel açıdan zengin olduğu görülmektedir. Ancak antlaşmalar anlatılırken görülebileceği gibi antlaşmalar öğretici tarzda mutlak bilgiler tarzında yazılmıştır. Tartışma, akıl yürütme, birinci elden kaynak kullanma, empati kurma gibi etkinlikler kullanmanın zayıf olduğu görülmektedir. Buna ek olarak antlaşmalar anlatılırken birinci elden kaynak kullanılmadığı görülmüştür. Birinci elden kaynak kullanılmasını halinde öğrencilerin zihinlerinde antlaşmaların daha somut hale geleceği düşünülmektedir. Antlaşmalara bakıldığında günümüzle de yakından ilişkisi olması bakımından Lozan Antlaşması ön plana çıkmaktadır. Lozan Antlaşması'nı Türk diplomasi tarihinin en önemli başarılarından biri olarak kabul edilmesinin yanında

Mecliste bu antlaşmaya karşı çıkanlar da olmuştur. Karşı çıkanlar gerekçe olarak Misakı Milli'den ödün verildiğini ve daha kazançlı bir antlaşma olması yönünde fikir belirtmiştir. Ancak bu antlaşmanın başarısını savunanlar yeni Türk Devleti'nin imzaladığı başarılı bir antlaşma olduğu ve dönemin şartları içerisinde imzalanabilecek en kazançlı antlaşma olduğunu dile getirmiştir. Ortaöğretim tarih ders kitapları Lozan Antlaşması'nın önemine ve başarısına değinmiş tartışmalara atıf yapılmamıştır. Bu durum antlaşmaların da mutlak gerçekten ziyade tartışmalı konular arasında olabileceğini göstermektedir. Yeni programa göre hazırlanan ortaöğretim tarih ders kitapları teknik açıdan yenilikler getirmiştir ancak ideolojik anlamda geçmiş dönemde hazırlanan tarih ders kitaplarıyla farklılıkların olmadığı görülmüştür.

Tarih ders kitaplarına bakıldığında Kadeş Barış Antlaşması en eski yazılı bir antlaşma olması nedeniyle bir milat özelliği taşımaktadır. Hudeybiye Barış Antlaşması ise İslam tarihinde önemli bir role sahiptir. İslam devletlerinde barış hukukunun oluşmasında Medine Sözleşmesi ile beraber büyük öneme sahiptir. Türk tarihine bakıldığında "Hazar Barış Çağı" Hazar Devleti'nin barış içinde yaşamaya verdiği önemi göstermektedir. Osmanlı Devleti döneminde genellikle ders kitaplarında yer alan antlaşma ve antlaşmalar olumsuz bir niteliğe sahiptir. Osmanlı Devleti'nin kazandığı bazı savaşlardan sonra yapılan antlaşmaların bir isimle isimlendirilmediği de olmuştur. Duraklama Devri'nden sonraki Antlaşmalar Osmanlı Devleti'ne genellikle toprak kaybettirmiştir. Zıttorok Antlaşması Osmanlı Devleti'nin psikolojik anlamda Batı'ya olan üstünlüğünün kaybını simgelemektedir. 1699 Karlofça Antlaşması ise Osmanlı Tarihi'nde bir dönüm noktası oluşturmaktadır. 1718 Pasarofça Antlaşması ise Osmanlı Devleti'nin artık Batı ile mücadelede Batılıların bilim ve tekniğinden yararlanmasının anlaşıldığı antlaşma olarak tarihe geçmiştir (Akgün, 2003: 55). Yukarıda da bahsedildiği gibi antlaşmalar bir bilgi yığını değil ulusların kaderini değiştiren olgular olarak kabul edilmelidir. Antlaşmaların öğrencilere aktarımında bu noktadan hareket edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

1950 tarihinden sonrası gelişmelere yakın zamana kadar ortaöğretim lise tarih ders programında yer verilmemiştir. 2010 yılından itibaren Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi adlı ders kitabı liselerde okutulmaya başlanmıştır. Özellikle savaşlar ve antlaşma konuları bu kitapta yoğun olarak işlenmiştir. Bu konuların öğrenciler tarafından nasıl algılandığına yönelik aynı zamanda öğrencilerin seviyesi için ağır

olup olmadığı konusunda yapılan araştırmaların faydalı olacağı düşünülmektedir. En fazla antlaşma ortaöğretim tarih 10. sınıf ders kitabında yer almıştır. Ortaöğretim tarih 11. sınıf ders kitabı kültür ve medeniyet konularına ayrıldığı için anlaşmalar siyasi açıdan incelenmemiştir.

Tüm anlatılanlara bakıldığında antlaşmaların ulusların hayatında önemli rol oynadığı anlaşılmaktadır. Bu durum antlaşmaların sadece ezberlemesi gereken maddeler bütünü olmadığını ortaya koymaktadır. Antlaşmalar bilgi basamağının yanında analiz ve sentez basamağında da incelenmelidir. Ayrıca antlaşmaların geçmişin dünyasını nasıl şekillendirdiği tartışma konusu edilmeli ve dünya siyasi tarihinde gelecekteki etkilerinin ne olabileceğine ilişkin fikirler üretilmelidir. Bu durum öğrencilerin antlaşmaları incelerken daha üst tarihsel becerileri de kazanmasına da yardım edeceği gibi öğrencilerde eleştirel düşüncenin gelişmesine katkıda bulunacaktır. Dünya siyasi tarihinin şekillenmesinde savaşların ve antlaşmaların önemli rolü vardır. Devletler ordularıyla savaş alanında aldıkları başarıları antlaşma masalarında taçlandırmaya ya da kaybettikleri savaşların etkilerini yine antlaşma masalarında en aza indirmeye çalışmıştır. Bu durum aynı zamanda devletlerin diplomatik becerisini de göstermektedir. Antlaşmalara bakılarak ilgili devletlerin o dönemdeki güçleri ve zayıflıkları görülebilmektedir. Günümüz dünyasının siyasi yapısının şekillenmesinde de antlaşmaların önemli rol oynadığı bir gerçektir. Dünya siyasi tarihinin daha iyi anlaşılabilmesinde günümüz dünyasındaki politik gelişmelerin daha iyi kavranabilmesinde antlaşmaların önemli olduğu düşünülmektedir. Bu durum ortaöğretim tarih ders kitaplarındaki antlaşmaların anlatım tarzını önemli kılmaktadır. Antlaşmalara tarih ders kitaplarında daha kapsamlı bir şekilde yer vermenin kolay ve yararlı bir yol olmayacağı düşünülmektedir. Bunun yerine antlaşmaları öğrencilere daha iyi aktarmak için etkinlik kitapları geliştirmenin ve elektronik kaynaklar hazırlamanın en iyi yöntemlerden birisi olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akgün, M. (2003). Geçmişten günümüze türkiye ile arasında görünmez bağlar: Boğazlar. *Dünden Bugüne Türkiye ve Rusya*, G. Kazgan, N. Ulçenko (Der) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Akurgal, E. (2002). *Anadolu kültür tarihi*. Ankara: TÜBİTAK.
- Akyol, T. (1995). *Medine'den Lozan'a*, 7. Baskı. İstanbul: Milliyet.
- Akyol, T. (2008). *Ama hangi Atatürk*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Akyol, T. (2013). *Rumeli'ye elveda 100. yılında Balkan bozgunu*. İstanbul: Doğan Kitabevi.
- Alibasic, A. (2007). Images of the Ottomans in history textbooks in Bosnia and Herzegovina. *İslam Araştırmaları Dergisi*, S. 17, 103-137.
- Armaoğlu F. (1984). *20. Yüzyıl siyasi tarihi*. Ankara: Türkiye İş Bankası.
- Barth, J. L. (1995). "Commemorating The End Of World War II: How World War II is taught in American classroom. The International Journal of Social Education, S.10 (1), 1-11.
- Bayat M. (1985). Harp ve sulh (III), *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Sayı 5, Temmuz, s. 66-73.
- Berike, N and Druckman, D. (1990). Models of responsiveness: The Lausanne peace negotiations (1922-1923). *The Journal Of Social Psychology*, S. 13 (2), p. 297-300.
- Beydilli, K. (1999). Küçük Kaynarca'dan yıkılışa. E. İhsanoğlu(Ed) *Osmanlı Devleti Tarihi*. İstanbul: Zaman, s.66-30
- Calleja, J. (1994). *Alternative trends to peace building*. Msida: Gutenberg.
- Cazgır V. ve diğ. (2010). *Ortaöğretim tarih 10*. İstanbul: MEB.
- Chatfield, C. (2001). *Concept of peace in history*. *Peace and Change*, 11(2), 11-21.
- Copeux, L. (2003). Fransa'da tarih yazımında Cezayir-Fransa savaşı. O. Köymen (Ed) *Tarih Eğitime Eleştirel Yaklaşımlar*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, s.41-46.

- Crawford K. A and Foster S. J. (2007). *War, nation, memory international perspectives on World War II in school history textbooks*, Charlotte: Information Age.
- Çimen, A ve Göğenakan G. (2013). *Tarihi değiştiren savaşlar*. İstanbul: Timaş.
- Dance, E. H. (1969). Tarih öğretiminde peşin hükümler. Necati Engez (Çev) *Tarih Öğretimi ve Tarih Kitaplarının Geliştirilmesi*. İstanbul: Milli Eğitim, s. 65-97.
- Emecen, Feridun M. (2010). *Osmanlı klasik çağında savaş*. İstanbul: Timaş.
- Eyyupoğlu, İ. (2002). *Mudanya mütarekesi*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Foster, S. and Nicholls, J. (2005). America in World War II: An Analysis of History Textbooks from England, Japan, Sweden and the United States. *Journal of Curriculum and Supervision*, Spring, 20 (3), p. 214-233.
- Fromkin, D. (1989). *Barışa son veren barış*. İstanbul: Yeni Binyıl.
- Grotius, H. (2011). *Savaş ve Barış Hukuku*. S.L. Meray (Çev.) İstanbul: Kurtiş Matbaası (Eserin Orijinali 1625 yılında yapılmıştır).
- Gürbüz, Y. E. (2009). Azerbaycan tarih ders kitaplarında Osmanlı-Akkoyunlu savaşları”. *Toplumsal Tarih*, S. 183; İstanbul, s. 78-83.
- Josep, S., Nye, J.R and David A. W. (2011). *Küresel çatışmayı ve işbirliğini anlamak*. R. Akman. (Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Kazancigil, A. (1995). *Türkiye’de bilim ve teknoloji*. İstanbul: Yani Şafak.
- Komisyon (2011). *Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük*. İstanbul: MEB.
- Lin L., Zhao, Y., Ogawa M, Hoge J and Kim, B. Y. (2009). “Whose history ? An analysis of the Korean war in history textbooks from the United States, South Korea, Japan and China”. *The Social Studies*, September/ October, p.222-232.
- Lutz, P.E. (1929). “Nationalism in German history textbooks”. *Historical Outlook*, 20(6), October, p. 273-279.
- Millas, H. (1991). History textbook in Greece and Turkey. *History Workshop*, Oxford University Press, [http://. 19 Temmuz 2010 tarihinde Jstor.org/stable/4289049](http://.19 Temmuz 2010 tarihinde Jstor.org/stable/4289049) adresinden alınmıştır.

- Nicholls, J. (2006). Beyond the national and the transnational perspectives of WWII in USA, Italian, Swedish, Japanese, and English School history textbooks. *Research in Comparative and International Education*, 1(1), p. 89-112.
- Okur Y. ve diğ. (2010). *Ortaöğretim tarih 11. sınıf*. İstanbul: MEB.
- Okur, Y. ve diğ. (2010). *Çağdaş Türk ve dünya tarihi*. İstanbul: MEB.
- Okur Y. ve diğ. (2010). *Ortaöğretim tarih 9*. İstanbul: MEB.
- Ortaylı, İ. (2013). *İlber Ortaylı seyahatnamesi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Oruç, Ş. (2002). *İlköğretim ikinci kademedeki görev yapan tarih öğretmenlerinin savaş konularının öğretimine ilişkin tutumları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özbaran, S. (2003). *Güdümlü tarih*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Pingel, F. (2003). *Avrupa evi (Ders kitaplarında 20. yüzyıl Avrupa'sı)*. İstanbul: Türkiye Toplumsal ve Ekonomik Tarih Vakfı.
- Safran, M. (2006). *Tarih eğitimi makale ve bildiriler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Schmid, H. (1968). Peace research and politics, *Journal of Peace Research*, 5 (3), 17 Ağustos 2010 tarihinde <http://jstor.org/stable/423274> adresinden pdf alınmıştır.
- Schrumpf, F., Crawford D. K and Bodine R. J. (2007). *Okulda Çatışma Çözme Ve Akran Arabuluculuk*. F.G Akbalık ve B. D. Karaduman (Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Soysal, İ. (1989). *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Volkan, V. (1996). Bosnia- Herzegovina: Ancient fuel of a modern Inferno. *Mind & Human Interaction*, 7, 110-127.
- Vriens, L. and Aspeslagh R. (1985). Peace education as Alternating between the person and structure. *The History and Social Science Teacher*, 20 (3/4), p. 11-19
- Yalçinkaya H. (2008). *Savaş*, Ankara: İmge.
- Wheatcroft , A. (2008). *Kapıdaki düşman*. İstanbul: Doğan.

- Wilson, T. W. (1985). The global environment and the quest for peace: A revulation in the scale of things. *Social Education*, March, 201-204.
- Yıldırım, A ve Şimşek, H. (2006). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, İ. (2001). *Gümrü Antlaşması*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Yılmaz, M. E. (2010). *Savaş ve uluslararası sistem*. Ankara: Nobel.
- Yoshiko, N and Hiromitsu, I. (2000). “Japanese Education, Nationalism, and Ienaga Saburo’s Textbook Lawsuits. “In. L. Hein and M. Selden. (Eds) *Censoring History, Citizenship and Memory in Japan, Germany, and the United States*. New York and London: An east gate book. Pp. 97-126.

Extended Summary

Purpose

The purpose of the current study was to investigate how the content of the treaties and peace subjects in the history course books of secondary education was arranged.

Method

The method of the research based on document analysis. In this study, the styles of giving the treaties told in the course books were determined. The treaties were classified in two groups and analysed. First one was the treaties directly told and the second one was those given in a part or a text.

Result

It is possible to see in history course book that wars and treaties were taking place at a significant rate. To some people, war subjects are given in text books to a great extent and it harms the peaceful historical perception. According to these ideas, wars should be taken out of the history course books or the contents should be decreased. Taking wars and signed treaties out of the history course book is not correct and not possible. Ignoring wars or transferring them to the coming generations does not comply with the historic reality. Therefore, it is necessary to focus on the transfer of war issues. The language and style is important in transferring the subjects of war and treaties. The language and style used must not offending and hurtful. In addition to these, it is important for nations and armies to get their recompense after pacts and treaties. It is also historically important to win a victory at the table of treaties as well as winning wars. It shows how treaties are important historically besides wars. Therefore, teaching treaties are as important as teaching wars.

Treaties in history text books are mostly given with their significant articles. Besides that, articles are given in an order and depictions of the places where they are signed are given together with them. Another method used while teaching

treaties is giving maps in order to compare how the borders change. It is also likely to see some questions in secondary education history course books with regard to how the articles of treaties have an impact on the future of a country. History course books are known to be rich visually. However, treaties are the absolute knowledge written in a style to be taught as shown in history course books. Such activities as discussion, reasoning, using first-hand knowledge, empathizing are used very rarely. In addition, first-hand sources are not used while teaching treaties. It is believed that treaties would have a more concrete trace in the minds of students in the case of using first-hand sources. In this sense, The Lausanne Treaty is the most striking treaty in term of its relation to the current time. Besides the fact that The Lausanne Treaty is regarded as one of the most important successes of Turkish diplomacy history, there were some opponents to this treaty in the parliament. Those opposing the treaty put forward the excuses that it was a concession of the National Pact and there could have been a better treaty. However, those defending the success of this treaty maintained that it was a successful treaty signed by the new Turkish State and was the most profitable treaty to be signed under the conditions of the time. Secondary education history course books did not refer to discussions dealing with the importance and success of the treaty. It shows that treaties could be among controversial issues rather than absolute reality. Secondary education history course books that were prepared in line with the new program have some new changes technically, however it was found that there was no difference with the earlier course books in terms of ideology. The Peace Treaty of Kadesh has a feature of being a mile stone in this field since it is one of the oldest written treaties. As for the Treaty of Hudaibiya, it has a significant role in Islamic History. It has a very important role in the formation of peace law in Islamic states together with the Constitution of Medina. In Turkish history, “Hazar Peace Age” shows how the State of Hazar put an importance on living in peace. The pacts and treaties in the history text books with regard to Ottoman State have generally a negative perception. Some treaties signed after some wars Ottoman State won have no name. The treaties signed after the Period of Stagnation were the ones making Ottoman State lose lands. As an example, the Treaty of Zsitvatorok symbolizes that Ottoman State lost its superiority on the West psychologically. The Treaty of Karlowitz signed in 1699 was a turning point in the history of Ottoman. As for the Treaty of Passarowitz of 1718, it was the treaty which Ottoman State benefited from the science and technique of the

Westerners in their struggle with the West. As mentioned above, treaties are not piles of knowledge, but the phenomena changing the fates of nations. It is believed that it is of great importance to teach treaties to students from this point of view.

Discussion and Conclusion

The events after 1950 were not given a place in the secondary education high school program of the course of history until recently. It was included in the program from 2010 onwards in the course book of the Modern Turkish and World History and taught at high schools. In particular, wars and treaties were studied intensively in this book. It is thought that researches to be carried out over how these subject were perceived by students and whether these subjects harder for the students would be useful. The most treaties were included in the history course book of 10th grade. Since the history course book of 11th grade was divided into the subjects of culture and civilization, treaties were studied in terms of politics. In general sense, it is clear that treaties have significant roles in the lives of nations. It shows that treaties are not a wholesome of the articles that should be memorized. Treaties should be studied as an analysis and synthesis stage besides the stage of knowledge.

In addition, how treaties formed the past world should be regarded as the topics of discussions and some ideas should be produced about what their effects would be on global history of politics. It would allow students to attain higher skills of history while studying into the treaties and contribute them to improve their critical thought. Wars and treaties have an important role on forming global political history. States tried hard to crown their successes they had in the arenas of battlefields by their armies at the treaty table or to lessen the effects of the wars they lost to minimum at again the tables of treaties. It also shows the diplomatic success of states. It is likely to see the successes and failures of states by looking at the treaties of the time. It is true that treaties have a significant role in shaping the political structure of the current world. It is believed that treaties are of great importance in understanding current political history and political developments in the current world better. It makes the style of teaching the treaties in the secondary school history course books more important. It is thought that giving more places for the treaties in history course books in a detailed way would not be an easy and useful way. Instead,

developing activity books and preparing electronic resources would be some of the best ways to teach treaties to students.